

Άρτεμις Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ

November, 2019

Fall 2019

Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας

Καθηγητής: κ. Ειρήνη Σταματούδη

ΘΕΜΑ: « Το κριτήριο της πρωτοτυπίας στο ενωσιακό δίκαιο».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	3
----------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΙΑΣ

1. Το νομικό πλαίσιο	4
2. Πρωτοτυπία	5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΙΑΣ

1. Εισαγωγή.....	6
2. Οι Οδηγίες.....	7
3. Νομολογία ΔΕΕ.....	9
4. Νομολογία ελληνικών δικαστηρίων.....	10

Συμπέρασμα.....	12
-----------------	----

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας θεσπίζει κανόνες με τους οποίους παρέχεται έννομη προστασία στον δημιουργό έργων. Μέσω του δικαίου αυτού, ο δημιουργός συνδέεται αναπόσπαστα με το έργο που εκπόνησε και καθίσταται κύριος της ιδιοκτησίας του με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Η προστασία αυτή δεν ήταν δεδομένη αλλά κατέστη αναγκαία κατά την εξέλιξη των κρατών ως προς την πολιτισμική τους πλευρά. Αν ανατρέξει κανείς στην αρχαία Ελλάδα, θα συναντήσει τα πρώτα ψήγματα προστασίας, καθώς η προσβολή του έργου ενός δημιουργού με αντιγραφή ή παραποίηση επέσυρε κοινωνική μομφή. Διαφαίνεται ότι ήδη από αρχαιοτάτων χρόνων, ένα έργο, μόλις διατίθονταν στο ευρύ κοινό δεν αποτελούσε ιδιοκτησία του κράτους ή του συνόλου αλλά ανήκε στον δημιουργό του. Η περίοδος της Αναγέννησης, ωστόσο, θα αποτελέσει κομβική στιγμή για τη δημιουργία του εν λόγω δικαίου καθώς θεσπίζεται η πρώτη νομοθεσία για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και συγκεκριμένα η First Copyright Act της Βασίλισσας Άννας της Αγγλίας, εν έτει 1709. Έκτοτε άρχισε να εδραϊώνεται η ιδέα της δημιουργίας ενός σταθερού νομικού πλαισίου που θα προστατεύει τους δημιουργούς έργων από την πνευματική πειρατεία. Το 1886 θα συναφθεί η Διεθνής Σύμβαση της Βέρνης¹, η οποία θα αποτελέσει τον νομικό ογκόλιθο επί του οποίου θα στηριχθεί όλη η μετέπειτα νομοθεσία. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, τα τελευταία έτη, έχει προσδώσει βαρύνουσα σημασία στην έννοια της πνευματικής- διανοητικής ιδιοκτησίας και προβαίνει συχνά σε έκδοση Κανονισμών και Οδηγιών προκειμένου να ρυθμίσει λεπτομερώς τα ερειζόμενα ζητήματα που προκύπτουν από τα κράτη- μέλη αλλά και για να προωθήσει έναν κοινό τρόπο αντιμετώπισης των δημιουργών. Τα εκάστοτε αυτά νομοθετήματα, **που** θεσπίστηκαν από το First Act και έπειτα εφαρμόζονται σε έργα τα οποία έχουν αποσυρθεί από τη σκέψη (άυλο αντικείμενο) του δημιουργού και έχουν λάβει

¹ Βλ. **Λ. ΚΟΤΣΙΡΗΣ**, *Δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας και Κοινοτικό κεκτημένο*, (ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ 2017), σελ.9,10. «Θεμελιώδης αρχή της Διεθνούς Συμβάσεως, στο αρχικό της ήδη κείμενο, είναι η εξομοίωση των ξένων έργων ή δημιουργών που προστατεύονται από αυτή, προς τους υπηκόους της χώρας όπου ζητείται η προστασία (principe d' assimilation) ' δηλαδή καθιερώνεται η αρχή της εθνικής μεταχείρισης των δημιουργών από χώρες της Σύμβασης της Βέρνης και των εκδοτών χώρας της Σύμβασης έργων υπηκόων κρατών μη μετεχόντων στη Σύμβαση».

υλική μορφή καθώς έχουν διατεθεί στο κοινό είτε για εμπορικούς λόγους είτε για καλλιτεχνικούς. Βασικό πρόβλημα κατά την εφαρμογή συνιστά το ίδιο το έργο καθώς πρέπει να προσδιοριστεί αν το ερειζόμενο πληροί **ή όχι** το κριτήριο της πρωτοτυπίας, εαν δηλαδή είναι **ή όχι** κάτι το μοναδικό. Η προκείμενη εργασία θα ασχοληθεί με τα νομοθετήματα του ενωσιακού δικαίου καθώς και με τη νομολογία, που ρυθμίζουν την πνευματική ιδιοκτησία, αλλά και με την έννοια της πρωτοτυπίας εν γένει και εν είδει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΙΑΣ

1. ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στην Ελλάδα, η πνευματική ιδιοκτησία ρυθμίζεται από το Ν. 2121/1993. Η έννοια της πρωτοτυπίας είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με το ίδιο το έργο και άρα με το δημιουργό. Θεσπίστηκε με το άρθρο 5 παρ.1 του οικείου νόμου ενώ στο ίδιο άρθρο στην παράγραφο 2 δίνεται και ο ορισμός της: *«Ως πρωτότυπα έργα τέχνης νοούνται τα έργα εικαστικών τεχνών, όπως οι πίνακες, τα κολλάζ, τα έργα ζωγραφικής, τα σχέδια, οι εικόνες χαρακτηριστικής, χαλκογραφίες και λιθογραφίες, τα γλυπτά, τα εργόχειρα χαλιά τοίχου (ταπισερί), τα κεραμικά και έργα υαλουργίας και οι φωτογραφίες, εφόσον τα έργα αυτά έχουν δημιουργηθεί εξ ολοκλήρου από τον δημιουργό ή πρόκειται για αντίτυπα που θεωρούνται ως πρωτότυπα έργα τέχνης. Τα αντίτυπα έργων τέχνης, τα οποία έχουν δημιουργηθεί ή παραχθεί σε περιορισμένο αριθμό από τον ίδιο τον δημιουργό ή υπό την ευθύνη του, θεωρούνται ως «πρωτότυπα έργα τέχνης» για την εφαρμογή του δικαιώματος παρακολούθησης. Κατά κανόνα τα αντίτυπα αυτά πρέπει να είναι αριθμημένα, να έχουν υπογραφεί ή να έχουν κατ' άλλο τρόπο εγκριθεί από τον δημιουργό (άρθρο 2 της Οδηγίας 2001/84)»*. Η έννοια της πρωτοτυπίας ρυθμίστηκε στο επόμενο χρόνια, όπως θα αναλυθεί λεπτομερώς στο δεύτερο Κεφάλαιο, και εξειδικεύτηκε περαιτέρω από το ενωσιακό δίκαιο, **καθώς** ο δημιουργός, εντός της χωρίς σύνορα ενωσιακής αγοράς, έπρεπε να προστατευθεί ακόμη περισσότερο και να δημιουργηθεί ένα νομικό πλαίσιο ακόμη πιο συμπαγές υπερ του. Ο βασικός λόγος είναι ότι εντός τόσο της εθνικής όσο και της ενωσιακής τάξης δύναται να υπάρξει αθέμιτος ανταγωνισμός διά της κλοπής πνευματικής

ιδιοκτησίας. Βεβαίως δεν είναι μόνον αυτός ο λόγος, αλλά και η ίδια η υπεράσπιση του πνευματικού δημιουργήματος ενός δημιουργού, ως αντικείμενο κυριότητας. **Αν θεωρήσουμε**, όπως προκύπτει και από το άρθρο 1 του Ν.2121/1993, ότι ο δημιουργός επί του έργου έχει την απόλυτη κυριότητα (πνευματική ιδιοκτησία), έχει απόλυτο δικαίωμα επί του πράγματος (έργου) και το απόλυτο ισχύει erga omnes.

2. ΠΡΩΤΟΤΥΠΙΑ

Η πρωτοτυπία αποτελεί στοιχείο του έργου, όπως προκύπτει από το άρθρο 2 παρ. 1: *«Ως έργο νοείται κάθε πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης, που εκφράζεται με οποιαδήποτε μορφή, ιδίως τα γραπτά ή προφορικά κείμενα, οι μουσικές συνθέσεις, με κείμενο ή χωρίς, τα θεατρικά έργα, με μουσική ή χωρίς, οι χορογραφίες και οι παντομίμες, τα οπτικοακουστικά έργα, τα έργα των εικαστικών τεχνών, στα οποία περιλαμβάνονται τα σχέδια, τα έργα ζωγραφικής και γλυπτικής, τα χαρακτηριστικά έργα και οι λιθογραφίες, τα αρχιτεκτονικά έργα, οι φωτογραφίες, τα έργα των εφαρμοσμένων τεχνών, οι εικονογραφήσεις, οι χάρτες, τα τρισδιάστατα έργα που αναφέρονται στη γεωγραφία, την τοπογραφία, την αρχιτεκτονική ή την επιστήμη»*. Επομένως, το έργο διακρίνεται για τη μορφή του, για το γεγονός ότι αποτελεί πνευματικό δημιούργημα, για την πρωτοτυπία του καθώς και για το ότι προέρχεται από το χώρο του Λόγου, της Τέχνης ή της Επιστήμης. Επομένως, αυτά τα στοιχεία πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά ειδάλλως δεν γίνεται λόγος για «έργο».

Πιο συγκεκριμένα, η κεντρική έννοια του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας και μοναδική προϋπόθεση προστασίας του έργου είναι η έννοια της πρωτοτυπίας (originality, Individualitat) ή της ατομικότητας. Πρόκειται για μία αρκετά συγκεκριμένη έννοια η οποία δεν αναγνωρίζεται από τα διαφορετικά συστήματα πνευματικής ιδιοκτησίας, ήτοι του copyright και του droit d'auteur. Μία ενδιαμέση θέση καταλαμβάνει ο ορισμός του WIPO: *«πρωτοτυπία σημαίνει ότι ένα έργο πρέπει να είναι κάτι περισσότερο από το αποτέλεσμα της απλής αντιγραφής, κάποιου το οποίο ήδη υπάρχει και περισσότερο από κάτι που είναι απολύτως κοινότυπο χωρίς κανένα δημιουργικό στοιχείο»*.

Επιπροσθέτως, η έννοια του πρωτοτύπου δεν πρέπει να συγχέεται με την έννοια του νέου, η οποία αφήνει αδιάφορο το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας υπό την αντικειμενική της έννοια, δηλαδή μη ύπαρξη άλλου χρονικά προγενέστερου δημιουργήματος, όπως στο δίκαιο ευρεσιτεχνίας. Επομένως, δεν απαιτείται το έργο αν είναι φορέας νέων, «πρωτότυπων» ιδεών αρκεί η παρουσίασή του να διαφέρει από άλλα προγενέστερα έργα και άρα να είναι πρωτότυπο υπό την έννοια του Ν. 2121/1993. Άρα, προστατεύονται μόνον εκείνα τα σημεία του έργου που διαθέτουν την απαιτούμενη πρωτοτυπία, ενώ άλλα μέρη δύνανται να είναι ελεύθερα χρήσης².

Κεντρικής σημασίας είναι η θεωρία περί στατιστικής μοναδικότητας του Ελβετού νομικού Kummer, ως βασικού κριτηρίου της πρωτοτυπίας. Κατά τη θεωρία αυτή, πρωτότυπο είναι ένα έργο, εφόσον με μεγάλη πιθανότητα θα πρέπει να αναμένεται ότι δε θα ήταν σε θέση τρίτος να δημιουργήσει παράλληλα το ίδιο (στατιστική μοναδικότητα)³. Η απόφαση ΑΠ 267/1995 έδωσε έναν πολύτιμο ορισμό της έννοιας της πρωτοτυπίας: «*ως έργο... νοείται το δημιούργημα που έχει μορφή προσιτή στις αισθήσεις, απορρέει από την προσωπικότητα του δημιουργού και χαρακτηρίζεται από σχετική πρωτοτυπία, δηλαδή παρουσιάζει ατομική ιδιομορφία που κρίνεται με το μέτρο της στατιστικής μοναδικότητας ή άλλως παρουσιάζει κάποιο ελάχιστο όριο δημιουργικού ύφους, κάποια απόσταση από τα ήδη «γνωστά και αυτονόητα»⁴.*»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

² Βλ. **ΜΙΧΑΗΛ- ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ**, *Πνευματική Ιδιοκτησία*, ΑΝΤ. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ 2000, σελ. 69 παρ. 145 και σελ. 75 παρ. 154, 155.

³ Βλ. **ΜΙΧΑΗΛ- ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ**, *Πνευματική Ιδιοκτησία*, ΑΝΤ. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ 2000, σελ. 71 παρ. 148, 149 και Μελέτη Μιχαήλ-Θεοδώρου Μαρίνου, δημοσιευμένη στο ΔΕΕ 1997, 1141.

⁴ Βλ. σχετ. Και ΑΠ 152/2005, 257/2005, 196/2010.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ως μόρφωμα που ζει και αναπνέει και παρακολουθεί τις εξελίξεις στις οικονομίες και στο εμπόριο των κρατών- μελών της αλλά και όχι μόνο, δε θα εδύνато να παραβλέψει το γεγονός ότι τα απαιυγάσματα ενός δημιουργού (τέχνη, επιστήμη, γράμματα) πλέον κατά βάση συνιστούν προϊόν εμπορίου. Ως προϊόντα εμπορίου και ως ελευθέρως διατιθέμενα εντός της Ένωσης, λόγω της ελευθερίας αγαθών και υπηρεσιών⁵, υπάρχει ο κίνδυνος να παραποιηθούν, να αντιγραφούν εν όλω ή εν μέρει ή να κλαπούν εν συνόλω. Αυτή την εξέλιξη, ο ενωσιακός νομοθέτης εξ αρχής φρόντισε να τη συμπεριλάβει και να τη ρυθμίσει δια του δευτερογενούς δικαίου, ήτοι Οδηγίες και Κανονισμούς, καθόσον στο πρωτογενές δίκαιο είχε μείνει αρύθμιστη. Μοναδικό έρεισμα σε πρωτογενές κείμενο συναντούμε μόνον το άρθρο 114 ΣΛΕΕ⁶ (τέως 95 ΣΕΚ). Επομένως, η Ένωση, που προασπίζει και προάγει ιδιαιτέρως τον ελεύθερο και υγιή ανταγωνισμό εντός των συνόρων της, προέβη σε ρυθμίσεις ζητημάτων που άπτονται του ενδιαφέροντος της πνευματικής ιδιοκτησίας. Πράγματι, αυτοί οι δύο τομείς δύνανται να συναντηθούν, καθόσον εάν ένα έργο αντιγραφεί και πωληθεί στην ίδια αγορά με το πρωτότυπο τότε αυτό συνιστά αθέμιτο ανταγωνισμό και ένα τέτοιο ζήτημα δε θα μπορούσε να εκπέσει σε νομοθετικό κενό. Όπως άλλωστε είχε αναφέρει και ο Επίτροπος Bolkenstein «μία εσωτερική αγορά που θα παραμελούσε το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας θα ήταν ατελής. Το δίκαιο αυτό είναι σημαντικό για τις επενδύσεις, τη δημιουργικότητα. Πρόκειται για σύνδεση των δικαιωμάτων, δημιουργών και φορέων συγγενικών δικαιωμάτων με την οικονομία, τον πολιτισμό και την κοινωνία στο σύνολό της».

⁵ Βλ. σχετ. Άρθρα 28, 49 ΕΚ ήδη 34, 56 ΣΛΕΕ.

⁶ Βλ. άρθρο 114 ΣΛΕΕ: 1. Εκτός αν ορίζουν άλλως οι Συνθήκες, εφαρμόζονται οι ακόλουθες διατάξεις για την πραγματοποίηση των στόχων του άρθρου 26. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, εκδίδουν τα μέτρα τα σχετικά με την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που έχουν ως αντικείμενο την εγκαθίδρυση και τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

2. Η παράγραφος 1 δεν εφαρμόζεται στις φορολογικές διατάξεις, στις διατάξεις για την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων και στις διατάξεις για τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των μισθωτών. 3. Η Επιτροπή, στις προτάσεις της που προβλέπονται στην παράγραφο 1, σχετικά με την υγεία, την ασφάλεια, την προστασία του περιβάλλοντος και την προστασία των καταναλωτών, λαμβάνει ως βάση ένα υψηλό επίπεδο προστασίας, λαμβάνοντας ιδίως υπόψη όσες νέες εξελίξεις βασίζονται σε επιστημονικά δεδομένα. Στα πλαίσια των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο επιδιώκουν επίσης την επίτευξη αυτού του στόχου(...).

2. ΟΙ ΟΔΗΓΙΕΣ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση κατά την προσπάθειά της να κωδικοποιήσει την έννοια της πνευματικής ιδιοκτησίας αντιμετώπισε τις δυσχέρειες της διαφορετικότητας των συστημάτων εντός των Κρατών-Μελών. Ειδικότερα, κάποιες εθνικές νομοθεσίες υιοθετούσαν το ευρωπαϊκό σύστημα, κατά το οποίο η προστασία του δημιουργού πηγάζει από το απόλυτο δικαίωμα του δημιουργού (*droit d' auteur*) και κάποιες άλλες το αγγλολατινικό σύστημα, το οποίο κάνει λόγο για το Copyright⁷. Στους Κανονισμούς και στις Οδηγίες, που θεσπίζει τα τελευταία 25 χρόνια, έπρεπε επομένως να λάβει υπόψη της και τα δύο συστήματα.

Ωστόσο, το ενωσιακό δίκαιο έπρεπε να βασιστεί τα ήδη τεθειμένα θεμέλια των εννοιών που εμπεριέχει η πνευματική ιδιοκτησία και να μην παρεκκλίνει από αυτά. Επομένως, διατήρησε τις κεντρικές έννοιες του «δημιουργού» και του «έργου» ως έχουν και απλώς τις ερμήνευσε και τις επεξήγησε με περισσότερη σαφήνεια και λεπτομέρεια. Ειδικότερα, κεντρική έννοια συνιστά εκείνη της «πρωτοτυπία του έργου». Την έννοια αυτή, την ευρίσκει κανείς στο ελληνικό δίκαιο ήδη στο Ν. 2387/1920 και αργότερα στο Ν. 2121/1993 στο άρθρο 5 παρ.1 και 2. Το ενωσιακό δίκαιο εισάγει την έννοια της πρωτοτυπίας για πρώτη φορά στην Οδηγία 91/250/ΕΟΚ, η οποία κωδικοποιήθηκε με την Οδηγία 2009/24/ΕΚ της 23^{ης} Απριλίου και αναφέρεται στην προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών ως έργα πνευματικής ιδιοκτησίας ή ως εφευρέσεις. Στην εν λόγω Οδηγία, για την παροχή της έννομης προστασίας απαιτείται η πλήρωση του κριτηρίου της πρωτοτυπίας του προγράμματος του Η/Υ, το οποίο ορίζεται ως εξής: «Πρωτοτυπο είναι το πρόγραμμα εφόσον είναι αποτέλεσμα πνευματικής εργασίας του δημιουργού του (*the author's own intellectual creation*)». Η πρωτοτυπία είναι το μοναδικό κριτήριο προστασίας η οποία δε μπορεί να εξαρτηθεί από κανένα άλλο κριτήριο (αρθρ. 1

⁷ βλ. σχετ. Λ. ΚΟΤΣΙΡΗΣ, *Δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας και Κοινοτικό κεκτημένο*, (ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ 2017), σελ. 24 παρ. 36. «... Ο όρος copyright βασίζεται πάνω στο δικαίωμα του συγγραφέα, καλλιτέχνη ή συνθέτη που του αναγνωρίζει η νομοθεσία, να εμποδίζει (αρνητικό περιεχόμενο) άλλα πρόσωπα από την αντιγραφή του πρωτότυπου έργου που δημιούργησε. Το δικαίωμα για αντιγραφή ανήκει μόνο στο δημιουργό (νόμιμο μονοπώλιο, *legal monopoly* ...).».

παρ. 3)⁸. Πρόκειται για θετικό ορισμό της πρωτοτυπίας. Το ποιοτικό της όμως κριτήριο «αποτέλεσμα της προσωπικής πνευματικής εργασίας» του δημιουργού δεν αναπέμπει στο άρθρο 1 παρ. 1 της Σύμβασης της Βέρνης⁹. Αρνητικός ορισμός της πρωτοτυπίας δίνεται στην όγδοη αιτιολογική σκέψη της συγκεκριμένης Οδηγίας, η οποία ορίζει ότι: «Όσον αφορά τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία προσδιορίζεται κατά πόσο ένα πρόγραμμα Η/Υ αποτελεί ή όχι πρωτότυπο έργο, δεν θα πρέπει να εφαρμόζεται έλεγχος της ποιοτικής ή αισθητικής αξίας του προγράμματος». Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η Οδηγία 96/9/ΕΟΚ για τις βάσεις δεδομένων, καθώς βασική της συνεισφορά αποτελεί η υιοθέτηση ενός δικαιώματος ειδικής φύσεως (*sui generis*) του κατασκευαστή μίας βάσης δεδομένων και κατά την απαρχή της προστασίας προστατεύονταν και γραπτά μη πρωτότυπα, όπως κατάλογοι, έργα συλλογής πληροφοριών που στερούνται πρωτοτυπίας. Ωστόσο και η Οδηγία αυτή διατηρεί τελικώς τον ορισμό της πρωτοτυπίας που παρατέθηκε ανωτέρω. Επιπροσθέτως, βαρύνουσας σημασίας είναι και η Οδηγία 2001/84 για το δικαίωμα παρακολούθησης, όπου το κριτήριο της πρωτοτυπίας συνιστά βασική αρχή για την εφαρμογή της Οδηγίας, καθώς το δικαίωμα παρακολούθησης προβλέπεται μόνον *υπέρ του δημιουργού πρωτότυπου έργου*. Επομένως, η ερμηνεία που δίνεται στις ανωτέρω Οδηγίες στην έννοια του «πρωτότυπου» θα εξειδικευθεί *ad hoc* από τον ενωσιακό ή εθνικό δικαστή.

3. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΔΕΕ

Στο προσκήνιο έρχεται και η νομολογία *καθώς* και αυτή, δια της ερμηνείας, νομοθετεί και συμπληρώνει κενά που άφησε εσκεμμένα ο νομοθέτης ώστε να παρέχεται περισσότερη ελευθερία στον δικαστικό λειτουργό. Πιο συγκεκριμένα το ΔΕΕ ερμηνεύει την έννοια της πρωτοτυπίας απαντώντας σε προδικαστικά ερωτήματα δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ. Απόφαση ορόσημο του ΔΕΕ αποτελεί η υπόθεση *Infopaq* όπου χρησιμοποιείται για πρώτη φορά ο ορισμός του πρωτότυπου. Πιο συγκεκριμένα, στην υπόθεση ορίζεται,

⁸ Βλ. σχετ. Αρθρ. 1 παρ. 3 Οδηγίας 2009/24/ΕΚ «Ένα πρόγραμμα Η/Υ προστατεύεται εφόσον είναι πρωτότυπο με την έννοια ότι είναι αποτέλεσμα προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του. Η παροχή της προστασίας δεν εξαρτάται από την εφαρμογή κανενός άλλου κριτηρίου».

⁹ Βλ. **Λ. ΚΟΤΣΙΡΗΣ**, ανωτ. *Δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας και Κοινοτικό κεκτημένο*, (ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ 2017), σελ. 341-346.

σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά, ότι: Ως προς τα στοιχεία των έργων αυτών, τα οποία αφορά η προστασία, επισημαίνεται ότι τα έργα αυτά συντίθενται από λέξεις οι οποίες, θεωρούμενες μεμονωμένα, δεν αποτελούν καθεαυτές πνευματική εργασία του δημιουργού που τις χρησιμοποιεί. Βάσει της επιλογής, της διευθετήσεως και του συνδυασμού των λέξεων αυτών καθίσταται δυνατό στον δημιουργό να εκφράσει το δημιουργικό του πνεύμα με πρωτότυπο τρόπο και να καταλήξει σε ένα αποτέλεσμα που αποτελεί πνευματική δημιουργία¹⁰. Επομένως, από την υπόθεση αυτή προκύπτει ότι για να είναι ένα έργο πρωτότυπο δεν αρκεί η εργασία αλλά πρέπει μέσω της πνευματικής εργασίας του δημιουργού να εκφράζεται το δημιουργικό του πνεύμα. Επιπροσθέτως, στην Υπόθεση Painer, και συγκεκριμένα στις αιτιολογικές σκέψεις 89 και 94 της αποφάσεως, ο δικαστής επισημαίνει ότι, ο δημιουργός κατά την παραγωγή του έργου μπόρεσε να εκφράσει τις δημιουργικές του ικανότητες πραγματοποιώντας ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές¹¹. Από τη σκέψη αυτή προστίθεται άλλο ένα στοιχείο στην έννοια της πρωτοτυπίας, εκείνο της δημιουργικής ελευθερίας, η οποία καθοδηγείται από ελεύθερες επιλογές και σε αυτή πρέπει να βασίζεται και να ξεκινάει η πνευματική δημιουργία. Στην υπόθεση Painer στη σκέψη 92¹² ο δικαστής προχωράει ένα βήμα παρακάτω, θέτοντας άκομα ένα λιθαράκι στην έννοια της πρωτοτυπίας: θα κάνει λόγο για το «προσωπικό άγγιγμα» του δημιουργού, το οποίο θα καταστήσει το συγκεκριμένο έργο μοναδικό. Για παράδειγμα, όπως προκύπτει και από τα πραγματικά περιστατικά της εν λόγω υπόθεσης, ο τρόπος με τον οποίο ένας φωτογράφος θα στήσει το μοντέλο απέναντί του, θα δημιουργήσει συγκεκριμένη ατμόσφαιρα, θα επιλέξει έναν τρόπο λήψης και γωνίας καθώς και ο τρόπος εκτύπωσης συνιστούν ελεύθερες επιλογές του δημιουργού και αποτελούν το «προσωπικό του άγγιγμα» στη συγκεκριμένη φωτογραφία.

Βασικό ζήτημα που προκύπτει από τη νομολογία του ΔΕΕ είναι το γεγονός ότι αφενός το κριτήριο της πρωτοτυπίας δύναται να υπάρχει και σε μέρος του έργου του δημιουργού και

¹⁰ Βλ. Υπόθεση C-5/08 Infopaq par. 45.

¹¹ Βλ. Υπόθεση C-145/10 Painer par.89, 94.

¹² Βλ. Υπόθεση C-145/10 Painer par.92, «Μέσω των ποικίλων αυτών επιλογών, ο δημιουργός φωτογραφικού πορτρέτου μπορεί, επομένως, να δώσει το «προσωπικό του άγγιγμα» στο έργο που δημιουργήθηκε».

αφετέρου ότι δεν αποτελεί αντικειμενικό κριτήριο αλλά υποκειμενικό. Το κριτήριο της πρωτοτυπίας κρίνεται κάθε φορά εξ αρχής και ad hoc.

4. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

Βάσει της αρχής της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου έναντι εκείνου των Κρατών-Μελών, προκύπτει ότι τόσο τα εθνικά δίκαια όσο και οι δικαστικές αποφάσεις πρέπει να συμμορφώνονται αποκλειστικώς προς το ενωσιακό δίκαιο.

Επί του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας, πράγματι η ελληνική νομολογία διαφαίνεται **συμπορευόμενη** με τις ενωσιακές επιταγές. Ειδικότερα, για το ζήτημα του κριτηρίου της πρωτοτυπίας, αυτό εξειδικεύεται και μνημονεύεται σε πλείονες **απποφάσεις** ελληνικών δικαστηρίων. Σε πρόσφατη απόφαση, ήτοι εν έτει 2019 και συγκεκριμένα στην 1428/2019 ΜΠρΑθ, ο δικαστής αναφέρεται σε έναν ορισμό της πρωτοτυπίας, ο οποίος γίνεται δεκτός κατά πάγια νομολογία (ΑΠ 919/2007): *Η «πρωτοτυπία», η έννοια της οποίας δεν προσδιορίζεται γενικά από το νόμο, είναι κατά την κρατούσα στη νομολογία άποψη, η κρίση ότι, κάτω από παρόμοιες συνθήκες και με τους ίδιους στόχους, κανένας άλλος δημιουργός, κατά λογική πιθανολόγηση, δεν θα ήταν σε θέση να δημιουργήσει έργο όμοιο ή ότι παρουσιάζει μια ατομική ιδιομορφία ή ένα ελάχιστο όριο «δημιουργικού ύψους», κάποια απόσταση δηλαδή από τα ήδη γνωστά ή αυτονόητα. Από τον νομολογιακό αυτό ορισμό προκύπτει ότι, πρωτότυπο είναι ένα έργο το οποίο αν κάποιος το προσπαθούσε να το αναπαράγει κάτω από τις ίδιες συνθήκες δε θα τα κατάφερνε κατά λογική πιθανολόγηση. Και αυτό το στοιχείο το καθιστά μοναδικό. Ακόμη, στην υπόθεση 261/2012 ΜονΠρωΤριπ, δίνεται ένας ακόμη πιο λεπτομερής ορισμός: «...προκύπτει ότι πνευματικό δημιούργημα κατά την έννοια του άρθρου 2παρ.1 (του Ν.2121/993) είναι μόνο "κείμενο που παρουσιάζει ορισμένη ατομικότητα, που οφείλεται στη δημιουργική πνευματική εργασία του δημιουργού του και η οποία του προσδίδει πρωτοτυπία κατά τον τρόπο που να διακρίνεται από άλλα υπάρχοντα δημιουργήματα και να ανάγεται σε έργο ξεχωριστό, άξιο προστασίας. Έτσι η πρωτοτυπία του πνευματικού έργου συνίσταται στη λεγόμενη «στατιστική μοναδικότητα», δηλαδή στη σύνδεση του δημιουργήματος με το δημιουργό του και την παρουσία στο έργο στοιχείων, που το συνδέουν στενά και διακριτά με την*

προσωπικότητα του δημιουργού του, προς διαπίστωση δε του στοιχείου της πρωτοτυπίας συγκαταλέγεται μεταξύ των κριτηρίων και το "δημιουργικό ύψος", το να παρουσιάζει δηλαδή το έργο μία μορφή, που βρίσκεται σε επίπεδο ανώτερο από αυτό της καθημερινότητας. Βασικό κριτήριο της πρωτοτυπίας του έργου είναι το ότι κάτω από παρόμοιας συνθήκες και με τους ίδιους στόχους, κανένας άλλος δημιουργός, κατά λογική πιθανολόγηση, δεν θα ήταν σε θέση να δημιουργήσει έργο όμοιο ή ότι παρουσιάζει μία ατομική ιδιομορφία ή ένα ελάχιστο όριο "δημιουργικού ύψους", έτσι ώστε να ξεχωρίζει και να διαφοροποιείται από τα έργα της καθημερινότητας ή από άλλα παρεμφερή γνωστό έργα». Από τον εν λόγω ορισμό προκύπτει η έννοια της στατιστικής μοναδικότητας, γεγονός που προσδίδει στο έργο ένα ελάχιστο έως μηδαμινό ποσοστό να το παραγάγει ως «νέα ιδέα» έτερον πρόσωπον.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Συμπερασματικά, η έννοια της πρωτοτυπίας, ως κριτήριο ενός έργου ως μοναδικού και άρα άξιου προστασίας από τις ευνοϊκές διατάξεις του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας, είναι σχετικά καινούρια. Πράγματι, στο παλαιό δίκαιο και συγκεκριμένα στο Ν. 2387/1920 δεν γινόταν καμία αναφορά στην «πρωτοτυπία» ως στοιχείο που χαρακτηρίζει ένα έργο. Εισήχθη στο ελληνικό δίκαιο με το Ν. 2121/1993 και έκτοτε ενισχύεται και εξειδικεύεται από το ενωσιακό δίκαιο. Ο ενωσιακός νομοθέτης κατάφερε να αφουγκραστεί τις ανάγκες των δημιουργών εντός μίας τεράστιας- πλέον- αγοράς και τους κινδύνους που ελλοχεύουν ' και για αυτό φρόντισε να οχυρώσει ακόμη περισσότερο τον δημιουργό καθώς και τα έργα του. Πλέον, η πρωτοτυπία είναι εκείνη στην οποία θα βασιστεί ο ενωσιακός ή ο εθνικός δικαστής για να κρίνει εάν πράγματι έχει βάση το αίτημα του δημιουργού για έννομη προστασία. Επομένως, η πρωτοτυπία στηρίζεται στην ατομικότητα του έργου η οποία αντανakλά την ιδιαιτερότητα της ανθρώπινης δημιουργικής διαδικασίας, με την επιλογή του υλικού, τη ρύθμισή του για να πάρει το σχήμα της ιδέας, τη διευθέτηση των μερών της εργασίας του, τη σπουδή κάθε μέρους της,

την ατομική αισθητική δύναμη έκφρασης, την προσαρμογή και εναρμόνιση του ενός με το άλλο για να απαρτίσουν ένα αρμονικό όλον διαφορετικό ως έκφραση ελεύθερων και δημιουργικών επιλογών του δημιουργού, χωρίς να είναι απαραίτητη η αναζήτηση του στοιχείου της σφραγίδας, αυτής καθεαυτής, του δημιουργού¹³.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΚΟΤΣΙΡΗΣ Λ., Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας, 7^η εκδ, ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ 2017, σελ. 24, 341-346, 67.
2. ΜΑΡΙΝΟΣ Μ., Πνευματική ιδιοκτησία, ΑΝΤ. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ 2000, σελ. 69, 71, 75.

ΜΕΛΕΤΕΣ

Μελέτη του Μιχαήλ-Θεοδώρου Μαρίνου, ΔΕΕ 1997, 1141.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

1. Eur-lex
2. NOMOS

¹³ Βλ. Λ. ΚΟΤΣΙΡΗΣ, ανωτ. **Δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας, 7^η εκδ, ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ 2017**, σελ. 67 παρ. 94.

